

اشاره: در هنگامه جنگ‌های ترکیبی و مواجهه همه‌جانبه جبهه حق و باطل، نگاه عموم مردم و رسانه‌ها اغلب به میدان‌های رزم، نبردهای سخت و توان تسلیحاتی معطوف است؛ اما حقیقت آن است که عقبه پیروزی در هر نبردی، «پشتیبانی معنوی، روانی و فکری» است. بر این اساس، مؤمنانی که به هر دلیلی توان حضور فیزیکی یا کمک مالی ندارند، نباید خود را از این جهاد عظیم کنار بکشند. در گفت‌وگوی پیش‌رو با حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسین حق‌جو، به واکاوی ابعاد جهاد معنوی، وظایف غیرنظامیان در قبال رزمندگان و خانواده‌های‌شان، آداب پیوند با عالم معنا و ضرورت جهاد تبیین پرداخته‌ایم که مشروح آن تقدیم خوانندگان فرهیخته «افق حوزه» می‌شود.

با توجه به تحولات اخیر و جنگ ترکیبی و همه‌جانبه‌ای که جهان اسلام با آن روبه‌روست، وظیفه آحاد جامعه در این جهاد را به‌ویژه برای کسانی که توانایی حضور در خطوط مقدم رزم را چگونه ارزیابی می‌فرمایید؟

• قال الله تبارک وتعالی: ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدًّا حَافِلًا قِيَمِ﴾. امروز نوع و ماهیت جنگ‌ها تغییر کرده است؛ نبردهای کنونی، جنگ‌هایی ترکیبی، مقطعی و متنوع در ابعاد سخت، نیمه‌سخت و نرم هستند. طبیعتاً هرکس توان رزمی دارد باید در خط مقدم با سلاح بجنگد؛ هرکس توان مالی دارد، باید با مالش جهاد کند و هرکس توان فکری، فرهنگی و تبیینی دارد، باید در عرصه اندیشه با ابزار قلم و بیان با دشمن پنجه درافکند. اما نکته مهمی که معمولاً از آن غفلت می‌شود، ساحات «پشتیبانی معنوی» است؛ یعنی تکلیف کسانی که نه توان مالی دارند، نه امکان حضور در میدان رزم و نه آمادگی جسمی و روحی مناسب. بسیاری از مردم ممکن است گمان کنند دست‌شان از همه‌جا کوتاه است؛ پیرمردی که در گوشه خانه نشسته یا بیماری که روی تخت بیمارستان بستری است. حقیقت آن است که همین افراد می‌توانند با سلاح معنویت و ابزارهای بی‌هزینه باطنی، مؤثرترین ضربات را بر پیکره دشمن وارد کرده، جبهه باطل را زمین‌گیر سازند و قوای اسلام را تقویت نمایند. مؤمنان با اتصال به عوالم نامتناهی می‌توانند در این جهاد همه‌جانبه نقش‌آفرین باشند، بدون آنکه هزینه‌ای مادی بر دوش آن‌ها بگذارد.

غیرنظامیان چگونه می‌توانند در میدان پشتیبانی معنوی و تقویت روحیه مجاهدان نقش آفرینی کنند؟ مخاطبان این حرکت چه کسانی هستند؟

• در مهندسی نبرد نباید نگاه ما صرفاً معطوف به سلاح و ادوات نظامی باشد؛ یکی از ارکان پیروزی، آرامش بخشی روحی به بستگان رزمندگان اعم از پدران، مادران، همسران، فرزندان، خواهران، برادران و حتی نوه‌ها و دامادهای شهید، جانبازان و رزمندگان خط مقدم است. اگر مادری پشت تلغن بی‌قراری کند، اشک بریزد یا همسری دغدغه‌های سنگینش را به خط مقدم منتقل کند و بگوید «دل‌م تنگ شده، بلند شو برگرد!»، ناخودآگاه تمرکز، اراده و روحیه مجاهد فی سبیل‌الله در میدان نبرد مخدوش و متزلزل می‌شود.

ما وظیفه داریم اضطراب را از این خانواده‌ها بزداییم. هرچند شاید نتوانیم یکایک آنان را بیابیم و حضوری دلجویی کنیم؛ اما می‌توانیم یک پشتیبانی معنوی «از راه دور» برقرار نماییم؛ مثلاً هر مؤمنی در خانه خود نیت کند و یک دور قرآن بخواند، صلوات بفرستد، ذکری بگوید یا حتی در کارهای روزمره و خدمت در منزل نیت کنند که ثواب این کار برای خدا و هدیه به نیت آرامش قلب پدران، مادران و همسران شهید و رزمندگان باشد. وقتی این نیت خالصانه به عوالم بالا متصل می‌شود، برکات آن جاری شده و هم خانواده‌ها به سکینت و آرامش می‌رسند و هم رزمنده در خط مقدم، از ثمره آن بهره‌مند می‌گردد. متقابلاً دعای آن عزیزان در عالم برزخ با همین دنیا، زندگی خود ما را متحول خواهد کرد؛ لذا این پیوند معنوی باید به یک فرهنگ عمومی در میان آحاد مردم، منابر و علما تبدیل شود.

از نقش هدیه ثواب اعمال و زیارات در آرامش خانواده‌ها فرمودید؛ در این زمینه نمونه‌های عینی هم سراغ دارید؟

• بله بسیار فراوان است. روزی فرزند شهیدی بسیار دل‌شکسته و بی‌تاب نزد من آمد؛ به او گفتم: «اگر می‌خواهی پدرت شاد شود، ننشین و غصه نخور؛ برای همه شهید مرتب صلوات بفرست، نه فقط برای پدرت.» بعد از مدتی با خوشحالی آمد و گفت: «پدرم را در خواب دیدم که می‌گفت: این هدایای معنوی که می‌فرستی، فراتر از نیاز من است؛ آن قدر زیاد است که اضافه آن را به دوستان شهید دیگرم تعارف می‌کنم.»

یا در موضوع اعجاز اخلاص و برکات زیارت نیابتی؛ فردی به من گفت: «من بیش از بیست بار به کربلا رفته‌ام؛ اما حس می‌کنم تحول معنوی عمیقی برایم حاصل نشده است.» به او گفتم: «ارزش اعمال به اخلاص است؛ این بار به‌جای خودت، هزینه سفر یک طلبه فاضل سید یا انسان مؤمنی را که در حسرت زیارت مانده، تقبل کن تا به‌نیابت از تو برود؛ ببین چه اثری دارد.» با واسطه، طلبه سیدی که تا آن زمان توفیق تشرف نداشت، راهی شد.

راهکارهای پشتیبانی معنوی و روانی

از جبهه مقاومت و رزمندگان

گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسین حق‌جو

شب جمعه آن طلبه از کنار ضریح مطهر تماس گرفت و با اشک و سوز، بانی را بسیار دعا کرد. صبح روز بعد، بانی سفر تماس گرفت، درحالی‌که منقلب بود و گریه می‌کرد؛ گفت: «سحرگاه در عالم رؤیا دیدم وارد حرم سیدالشهدا (علیه‌السلام) شدم؛ با اینکه از حاح شدید بود، گویی دیوارهای شیشه‌ای برایم باز شد و بی‌مانع به ضریح رسیدم. در ضریح به رویم باز شد، دست کشیدم و از ضریح مطهر نوری بسیار درخشان و عطری بهشتی استشمام کردم و به من تفهیم شد، این ثمره همان زیارت می‌ریاست!» به او گفتم: وقتی انسان خودش می‌رود، گاهی ناخودآگاه در معرض خودنمایی، ریا و عُجب قرار می‌گیرد؛ اما عمل در خفا اثری عرشی دارد. ما باید این فرهنگ را ترویج کنیم؛ حتی پیرمردی که سواد خواندن ندارد، می‌تواند با تلفن همراهش صوت قرآن را پخش کند و ثواب «استماع قرآن» را به رزمندگان و خانواده‌های‌شان هدیه نماید.

شب جمعه آن طلبه از کنار ضریح مطهر تماس گرفت و با اشک و سوز، بانی را بسیار دعا کرد. صبح روز بعد، بانی سفر تماس گرفت، درحالی‌که منقلب بود و گریه می‌کرد؛ گفت: «سحرگاه در عالم رؤیا دیدم وارد حرم سیدالشهدا (علیه‌السلام) شدم؛ با اینکه از حاح شدید بود، گویی دیوارهای شیشه‌ای برایم باز شد و بی‌مانع به ضریح رسیدم. در ضریح به رویم باز شد، دست کشیدم و از ضریح مطهر نوری بسیار درخشان و عطری بهشتی استشمام کردم و به من تفهیم شد، این ثمره همان زیارت می‌ریاست!» به او گفتم: وقتی انسان خودش می‌رود، گاهی ناخودآگاه در معرض خودنمایی، ریا و عُجب قرار می‌گیرد؛ اما عمل در خفا اثری عرشی دارد. ما باید این فرهنگ را ترویج کنیم؛ حتی پیرمردی که سواد خواندن ندارد، می‌تواند با تلفن همراهش صوت قرآن را پخش کند و ثواب «استماع قرآن» را به رزمندگان و خانواده‌های‌شان هدیه نماید.

به مشارکت حواس و جوارح اشاره فرمودید؛ چگونه باید مراقب کارکرد صحیح اعضا، سلامت آن‌ها و ادای حق عبودیت بود؟

• باید بسیار مراقب بود که جوارح انسان در مسیر صحیح بندگی به‌کار گرفته شوند؛ زیرا خداوند متعال در قرآن کریم به‌صراحت به بازخواست دقیق از حواس اشاره کرده و می‌فرماید: ﴿إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا﴾ (اسراء/۳۶)، قطعاً گوش و چشم و دل، همگی مورد بازخواست قرار خواهند گرفت.

بر اساس آموزه‌های وحیانی، در دادگاه عدل الهی حواس و اعضای انسان علیه رفتارهای ناشایست او گواهی می‌دهند، چنان‌که می‌فرماید: ﴿يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (نور/۲۴)، روزی که زبان‌ها، دست‌ها و پاهای‌شان به آنچه انجام می‌دادند، علیه آنان شهادت می‌دهند. در آیهای دیگر تصریح می‌کند: ﴿حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (فصلت/۲۰). گویی حتی زبان، حنجره، چشم و گوش انسان در پیشگاه خداوند مطالبه می‌کنند که چرا حق و کرامت آن‌ها در مسیر کلام نورانی و هدایت ادا نشده است. از این‌رو مؤمن باید با توجه قلبی، ادای حق کلمات و پرهیز از غفلت، اذکار را بر زبان جاری کند تا اعمال باطناً اثرگذار باشند؛ چراکه خداوند غافلان را هشدار داده است: ﴿وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ﴾ (اعراف/۲۰۵).

چشم و گوش ما همواره نیازمند مراقبت و پالایش مداوم هستند. همان‌طور که دل دچار قساوت و بیماری می‌شود (چنان‌که قرآن می‌فرماید: «فَلْيُؤْيِمُوا فَرَشًا» بقره/۱۰)، چشم و گوش هم گاهی در ادراک معنوی بیمار و کور و کر می‌شوند؛ تا جایی که مصداق این کلام هشداردهنده الهی می‌گردند: ﴿لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا﴾ (اعراف/۱۷۹)؛ دل‌هایی دارند که با آن حق را درنمی‌یابند، چشم‌هایی دارند که با آن نمی‌بینند و گوش‌هایی دارند که با آن نمی‌شنوند.

نشانه این بیماری باطنی آن است که فرد،

ساعت‌ها پای تماشای امور لغو و بیهوده می‌نشیند؛ درحالی‌که ویژگی مؤمنان راستین پرهیز از لغو است: «وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ» (مؤمن/۳)؛ اما همین فرد تحمل شنیدن دقایقی نوای وحی و قرآن را ندارد؛ بنابراین باید برای گوش، چشم و زبان برنامه‌ریزی و مراقبه دائمی داشت تا حواس ظاهری از آلودگی تطهیر شده، نورانی گردند و شایستگی نصرت دین خدا و جبهه حق را پیدا کنند.

پیوند مکتب زیارت عاشورا با انزجار از دشمن، برائت و مبارزه در عصر حاضر چیست؟

• زیارت عاشورا یک بیانیه اعتقادی صرف نیست؛ بلکه منشوری جامع برای مبارزه همه‌جانبه علیه باطل در طول تاریخ است. در این زیارت شریفه، ۳۷ فراز مشتمل بر لعن و برائت آمده است که طیف‌های گوناگون جبهه باطل را هدف قرار می‌دهد؛ از طراحان و پایه‌گذاران ستم تا غاصبان خلافت، مباشران جنایت، زمینه‌سازان و حتی ساکنان، تماشاگران و راضیان به ظلم: ﴿فَلَعَنَ اللَّهُ أُمَّةً أَشْرَسَتْ أَشَاسِ الظُّلْمِ وَالْجَوْرِ عَلَيْهِمْ أَهْلُ الْبَيْتِ وَلَعَنَ اللَّهُ أُمَّةً دَفَعَتْكُمْ عَنْ مَقَامِكُمْ وَأَزَالَتْكُمْ عَنْ مَرَاتِبِكُمْ الَّتِي رَتَبَكُمْ اللَّهُ فِيهَا... وَلَعَنَ اللَّهُ الْمَهْدِیِّنَ لَهُمْ بِالتَّمْكِينِ مِنْ قِتَالِكُمْ... وَلَعَنَ اللَّهُ أُمَّةً أَشْرَجَتْ وَالْجَمْتُ وَتَنَقَّبَتْ لِقِتَالِكْ﴾.

تکرار این لعن‌ها هرگز لقلقه زبان یا تسویه‌حسابی تاریخی با مردگان نیست؛ بلکه مایه پالایش مداوم درون، غرس انزجار عمیق از ماهیت استکبار و مانع هضم‌شدن مؤمن در فرهنگ کفر است. متفکر شهید، استاد مرتضی مطهری (رحمه‌الله) با نگاهی تمدنی و امروزی به این حقیقت، بر این نکته خروشدند که: «شمر هزار و سیصد سال پیش مُرد. شمر امروز را بشناس!» (حماسه حسینی، ج ۱، ص ۱۶۸).

امروز استکبار جهانی به‌سرکردگی آمریکا و جبهه صهیونیسم بین‌الملل، ادامه‌دهنده بی‌کم‌وکاست همان خط اموی هستند؛ بنابراین نمی‌توان مدعی زیارت عاشورا بود؛ اما در برابر جنایات صهیونیسم و ستمگران معاصر موضع برائت و ستیز نداشت.

البته زیارت عاشورا صرفاً بعد سلبی ندارد؛ در کنار این مرزبندی‌های قاطع، ۲۵ فراز دعای متعالی دارد که جهت‌گیری ایجابی و مکتب تربیتی انسان مؤمن را کامل می‌کند؛ چنان‌که عرضه می‌دارد: «اللَّهُمَّ اجْعَلْ مَحِيَّاتِي مَحِيَّاتِ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَمَمَاتِي مَمَاتِ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ» تا پیوند زیستی و رفتاری فرد با ولی خدا تثبیت شود.

افزون بر این، اتصال به این مکتب مبارزاتی هرگز محدود به جغرافیا یا استطاعت مالی نیست. بر اساس آموزه‌های اهل‌لبیت (علیهم‌السلام) – به‌ویژه روایت نورانی امام صادق (علیه‌السلام) به شدیر صبرفی– هرگاه توفیق حضور فیزیکی میسر نشد، انسان می‌تواند بر فراز بام یا زیر آسمان بایستد، متوجه کربلا شود و با خضوع و ادب عرض کند: «السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ»؛

چراکه در ساحت ولایت حسینی، سوز دل و اشک ریختن در کنج خانه از روی صدق و اخلاص، چه‌بسا راه‌گشاستر از سفرهای حضوری آمیخته با غفلت و نمایش باشد. عاشورا پیش از آنکه راهی به مقصد خاک کربلا باشد، سفری قلبی به سوی حقیقت توحید و برائت از طاغوت است.

فرمودید دایره جهاد و رزمندگان فراتر از میدان نظامی است؛ پشتیبانی روحی و دعا برای «عاقبت‌به‌خیری» مجاهدان چه ضرورتی دارد؟

• دایره رزمندگان صرفاً به تنگ‌بده‌دستان خط اول محدود نمی‌شود؛ بلکه این منظومه شامل رزمندگان خط مقدم، آزادگان، شهید، جانبازان عزیز در خانه‌ها و آسایشگاه‌ها، جاویدالاثرا و همچنین مجاهدان عرصه‌های فرهنگی، امنیتی، اقتصادی و مدیریتی است. بسیاری از رزمندگان و دست‌اندرکاران موشکی اذعان دارند که موفقیت برخی عملیات‌ها و اصابت دقیق به اهداف، به دعای خالصانه مؤمنان در دل شب و امداد غیبی وابسته است.

اما نکته بسیار حیاتی این است که خطرناک‌تر از شکست نظامی، لغزش فکری و معنوی پس از نبرد است. ما در تاریخ افرادی را داشتیم که شکنجه‌های ساواک و زندان‌های ستم‌شاهی را تحمل کردند؛ اما چون معنویت و خودسازی را رها کردند، سال‌ها بعد در برابر نظام اسلامی ایستادند و کارشان به اعدام کشید؛ یا جانباز ۷۰ درصدی که پس از سال‌ها فداکاری، بر اثر غفلت دچار انحراف کلامی و سیاسی می‌شود.

قرآن هشدار می‌دهد: «رَبَّنَا لَا تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا». ابلیس پس از هزاران سال عبادت سقوط کرد؛ لذا مردم باید پیوسته برای رزمندگان و مسئولان کشور، علاوه بر نصرت ظاهری، «دعای عاقبت‌به‌خیری، ثبات قدم و صیانت از آرمان‌ها» را مسئولت نمایند. الگو و اسوه ما رهبر معظم انقلاب هستند که با وجود بار سنگین مدیریت کلان کشور و مواجهه با فتنه‌های بین‌المللی، نماز شب، تهجد، انس روزانه با قرآن و زیارت عاشورای ایشان هرگز ترک نمی‌شود. این تکیه بر معنویت است که انسانی در تراز هدایت یک امت می‌سازد. آیه «يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدًّا حَافِلًا قِيَمِ» یادآور می‌شود که نباید در پله‌های آغازین کمال متوقف ماند.

در مواجهه با جنگ روانی، شناختی و جریان نفاق، حوزه‌های علمیه و مبلغان چه رسالتی بر عهده دارند؟

• در این عرصه چند وظیفه راهبردی و فوری پیش روی ماست:

۱. افشاگری و رصد رسانه‌های التقاطی و نفوذی: در فضای مجازی، کانال‌هایی با اسامی جذاب و انقلابی فعالیت می‌کنند؛ دو سخن حق و حماسی می‌زنند و در پوشش آن، ده‌ها پیام شبهه‌ناک، تفرقه‌افکن و ناامیدکننده تریب می‌کنند. مبلغان باید این بسترهای نفاق را به مردم بشناسانند تا جامعه آبخشور فکری خود را از رسانه‌های انحرافی نگرد.

۲. **نهضت تبیین در مساجد:** ائمه محترم جمعه و جماعات نباید به شعار بسنده کنند؛ جامعه تشنه پاسخگویی به گره‌های ذهنی است. حوزه علمیه قم سرشار از اساتید فاضل و انقلابی بی‌ادعاست که باید بدون چشم‌داشت مادی، به مساجد اعزام شوند تا سطح تحلیل و آگاهی مردم ارتقا یابد.

۳. **پرهیز از دشنام و لفاظی‌های سبک:** قرآن کریم صریحاً نهی می‌فرماید: ﴿وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ (انعام/۱۰۸)؛ منطلق اسلام ناسزاگویی نیست؛ بلکه عقلانیت، استدلال و قاطعیت عالمانه است.

۴. **شناخت چهره‌های متناقض و دوچهره:** کسانی هستند که در انظار عمومی ژست ولایت‌مداری می‌گیرند و ادعای جلسات خصوصی با رهبری دارند؛ اما در خلوت و هنگام تصمیم‌گیری، رویکرد انفعالی، مجادله در برابر خط امام و شیفتگی به غرب دارند و به تذکرات ولایت عمل نمی‌کنند.

۵. حرکت بر مدار اعتدال و پرهیز از تندروی و کندروی: امام صادق (علیه‌السلام) در توصیف امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) در دعای ندبه می‌فرماید: پای مبارکشان در مسیر حق ثابت‌قدم بود و از لغزش مصون؛ نه پیشی می‌گرفت و نه عقب می‌ماند. نباید تصور کنیم اعمال ما همواره بی‌نقص است؛ چه در دوران دفاع مقدس و چه در مقاطع دیگر، لغزش‌هایی از جانب برخی مسئولان رخ داده که تنها با بازگشت به تدابیر حکیمانه امام و رهبری اصلاح شده است. دعا برای هدایت افراد ناآگاه و کم‌آگاه، وظیفه همیشگی ماست.

ویرایش و تنظیم: حمید کرمی